

Tussen Denia en Marbella

Verdoken nazi's in Spanje

Tweede aangevulde druk

Tussen Denia en Marbella

Verdoken nazi's in Spanje

Tweede aangevulde druk

Hugo Renaerts

Inleiding

Begin 2014 zag ik op het tweede net van de Spaanse televisie een documentaire over nazi's en oorlogsmisdadigers die zich na de Tweede Wereldoorlog in Spanje verscholen hielden. In de documentaire was sprake van plaatsen die heel dicht in mijn buurt lagen, Moraira en Denia. Het wekte mijn belangstelling. Niet dat er (waarschijnlijk) nog overlevenden waren, maar het was een onderwerp waar ik meer wou over weten.

Na algemene informatie te hebben opgezocht, greep het onderwerp me aan en ik begon te grasduinen in archieven van gereputeerde Spaanse kranten als El País, El Mundo en La Vanguardia, maar ook in de archieven van plaatselijke Spaanse en buitenlandse bladen en ik stuitte op een heleboel informatie, die ik kon aanvullen met informatie van diverse bronnen op Internet.

Nu was en is die informatie uiteraard niet altijd betrouwbaar, want vaak vond ik tegenstrijdige berichten. Van sommige oorlogsmisdadigers was veel bekend, anderen lieten raadsels na en getuigenissen van mensen die hen persoonlijk hebben gekend, maar waarvan die getuigenissen niet konden worden bevestigd en die we dus moeten aanvaarden zoals die 'getuigen' ze hebben nagelaten.

Officieel was veel geweten over deze clandestiene oud-nazi's, hoge officieren vaak, van anderen is de informatie heel beperkt omdat velen een Spaanse naam kregen. Maar bijna een jaar opzoekingswerk heeft veel aan het licht gebracht en dat heb ik proberen te bundelen in dit boek dat, zoals ik reeds schreef, informatie bevat die misschien niet altijd betrouwbaar is, al heb ik me wel trachten te richten naar zo veel mogelijk officiële bronnen. Ondertussen is dit een aanvulling, want ik kreeg nog meer gegevens te verwerken. Dit is dus de tweede, uitgebreide druk van dit boek.

Het dagblad 'El País' had inzage in de lijst van 104 verdachte nazi's die in Spanje een onderkomen hadden gevonden. Maar vaak hebben de geallieerden zich vergist. Of niet? Vragen over schuld en onschuld blijven.

Hugo Renaerts

De relatie Nazi-Duitsland met Spanje

Het Legioen Condor of het Duits Vrijwilligerslegioen was een militaire eenheid van vrijwilligers uit nazi-Duitsland om de Spaanse nationalistenvan generaal Francisco Franco militaire hulp te bieden tijdens de Spaanse Burgeroorlog.

Begin augustus 1936 werden de eerste militaire eenheden door Adolf Hitler naar Spanje gestuurd. De eerste taak van de twintig Junkers Ju-52 bommenwerpers/transportvliegtuigen en zes Heinkel He 51 jacht/escortvliegtuigen was 10.000 Spaanse manschappen vanuit het protectoraat in Marokko naar Spanje over te brengen. Eind augustus werden extra jachtvliegtuigen en vrijwillige jachtpiloten gestuurd maar er werd al snel ingezien dat een grootschaliger operatie nodig was om Generalissimo Franco effectief te steunen daar de He.51 jachtvliegtuigen onderdeden voor de Russische en Amerikaanse jachtvliegtuigen die de Republieken ontvingen.

Vanaf november 1936 werd het Legioen Condor officieel opgericht en de steun aan Franco drastisch uitgebreid. Hitler rechtvaardigde zijn militaire interventie als een "gevecht tegen het bolsjewisme". Het Legioen Condor bestond uit vrijwilligers en was in hoofdzaak een contingent van de Luftwaffe met eskaders jachtvliegtuigen, bommenwerpers, verkenningsvliegtuigen, grondpersoneel en luchtdoelartillerie. Er werden ook een aantal tanks met manschappen gestuurd om de Spaanse troepen op te leiden in gemechaniseerde oorlogsvoering. De nazi-organisatie 'Kraft durch Freude' werd tussen 1936 en 1939 gebruikt om de Duitse vrijwilligers voor het Legioen, vermomd als arbeiders, te verschepen van nazi-Duitsland naar Spanje. Het Legioen Condor bestond in november 1936 uit 136 vliegtuigen en ongeveer 5000 manschappen. Door de rotatie van manschappen deden ongeveer 20.000 Duitse militairen gevechtservaring op in Spanje.

De Spaanse burgeroorlog maakte het de Duitsers mogelijk om hun nieuwe wapens uit te proberen in reële gevechtssituaties. Het jachtvliegtuig Messerschmitt Bf 109 en de bommenwerper Heinkel He 111 deden hun eerste gevechtservaring op in Spanje. Deze twee vliegtuigen zouden later de ruggengraat vormen van de Luftwaffe tijdens de slag om Frankrijk en de slag om Engeland. De Duitse legerleiding realiseerde zich snel dat de dagen van vliegtuigen met duovleugels voorbij waren. Het jachtvliegtuig Heinkel He 51, dat initieel aan het Legioen Condor toegewezen werd, had als taak gronddoelen aan te vallen en werd later als lesvliegtuig gebruikt. Het Legioen Condor bevatte eveneens pantsereenheden.

Pantserpersoneel met de Panzerkampfwagen I en marinepersoneel werden ingezet om Franco's eenheden op te leiden. De Duitsers testten ook het gevreesde 88mm-geschut in het gebruik tegen tanks, fortificaties en vliegtuigen.

Het bombardement van de stad Guernica op 26 april 1937, met het vernielen van 60% van alle huizen en het doden van honderden burgers, bracht een hevige internationale veroordeling teweeg.

Met de Duitse militaire steun van Hitler aan Franco (beiden op bovenstaande foto), begon een relatie tussen beide landen die tot lang na de Tweede Wereldoorlog zou voortduren en die tot gevolg had dat duizenden nazi's in Spanje een veilig onderkomen vonden.

Spanje, het land van belofte voor duizenden Duitsers

Op het eind van 1943 begon de machtige nazimachine tekenen van zwakte te vertonen. De serie glorieuze en snelle overwinningen van Hitler werd tot staan gebracht en de nederlaag begon zich geleidelijk af te tekenen. In het zuiden ontscheepte generaal Montgomery op Sicilië en bereikte de overgave van Italië, zodat hij kon oprukken naar Berlijn. In het oosten waren miljoenen soldaten van het Derde Rijk overgeleverd aan de kou, de honger en de Russische troepen.

Alles leek snel te veranderen en vele Duitse burgers zagen de bui hangen en besloten niet af te wachten maar zich in veiligheid te brengen in neutrale landen. Die vlucht was natuurlijk niet gemakkelijk en slechts mogelijk voor diegenen die goede contacten hadden of over voldoende geld beschikten. Vele van die vluchtelingen waren lid van de nazipartij maar beschouwd als ongevaarlijk en geen oorlogsmisdadigers.

Spanje was het uitverkoren land van deze Duitse vluchtelingen. Zij brachten Franco wel in een delicate situatie. De dictator voelde zich verplicht deze mensen te helpen als compensatie voor de hulp van Hitler tijdens de burgeroorlog, maar anderzijds voelde hij reeds de achterdocht van de geallieerden, wiens overwinning op dat moment al een zekerheid was en slechts een kwestie van tijd.

Begin december 1943 zond de Britse Ambassadeur in Madrid, sir Samuel Hoare, een bericht naar de Britse minister van Buitenlandse Zaken, Eden, waarin hij alarmeerde over de mogelijkheid dat vele Duitse oorlogsmisdadigers zich in Spanje probeerden te verschuilen en daar nog propaganda zouden maken voor het Derde Rijk, ook na de oorlog. De geheime dienst werd ingeschakeld en onderzocht de zaak, maar vond dat het niet nodig was om dringend in te grijpen.

In januari 1944 waarschuwde Samuel Hoare opnieuw de Britse regering, ditmaal omdat enorme bedragen vanuit Duitsland werden overgemaakt naar Spanje. Volgens hem een duidelijke aanwijzing dat de nazi's probeerden om in Spanje een geheim net op te zetten dat moest helpen officieren en oorlogsmisdadigers in het land te smokkelen.

Maar ook deze tweede waarschuwing had weinig effect, want men meende dat de partij Falange zou verdwijnen als de oorlog beëindigd was. Falangisme was een politieke beweging die zijn origine had in het Spanje tijdens het interbellum. In Spanje werd deze beweging vertegenwoordigd door de Falange Española.

*Sir Samuel
Hoare
waarschuwde
meermaals de
Britten over de
stijgende invloed
van Nazi's in
Spanje.*

De beweging was geheel geënt op de ideeën van José Antonio Primo de Rivera, zoon van de voormalige Spaanse dictator Miguel Primo de Rivera, en werd gesticht in 1933, en heeft uitgesproken fascistoïde kenmerken. Nadat Franco de burgeroorlog in 1939 had gewonnen, zette hij zijn in de burgeroorlog al begonnen pro-As koers voort. De meeste falangistische leden binnen de nieuwe FET y de las JONS waren overtuigde bondgenoten van het Italiaanse fascisme en stonden ook open voor vele ideeën uit het Duitse nationaalsocialisme.

Spaanse falangisten brengen de fascistische groet

Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in september 1939, en zeker na de Blitzkrieg in West-Europa, groeide de sympathie binnen de Falange voor de As. Mensen als Serrano Suñer (zwager van Franco) en generaal Augustin Muñoz Grandes, vooraanstaande falangisten, streefden naar Spaanse deelname in de oorlog aan de zijde van de As tegen de Sovjet-Unie.

De voorzichtige Franco wenste eerst nog een tijd af te wachten en te zien of de successen van met name Duitsland niet van korte duur waren, hetgeen medio 1943 juist bleek te zijn. Bovendien werd Franco in 1942 overtuigd van de kwade invloeden in de nazi-top, hij hoorde over massa-executies van joden, en besloot de Spaanse grenzen met bezet Frankrijk voor joodse vluchtelingen open te stellen; Franco gebood bovendien zijn diplomaten zo veel mogelijk joden te beschermen in Hongarije, Italië, België en Roemenië. Franco hield Spanje uiteindelijk dan ook uit de oorlog en in de loop van 1943 verving hij de pro-Duitse en pro-Italiaanse politici door gematigde en zelfs pro-Britse politici. Wel streed een - voornamelijk uit falangisten bestaande - Division Azul (Blauwe Divisie) mee aan het oostfront tegen het Rode Leger. Na begin 1943 fungeerde deze Divisie echter zonder toestemming van Franco en de Falange.

Al tijdens de eindfase van de Tweede Wereldoorlog distantieerde Franco zich van de As en zou later zelfs nog ontkennen dat hij sympathie had voor nazi-Duitsland en fascistisch Italië. Hij zou later zelfs nog beweren dat de geallieerden zonder de hulp van Spanje de oorlog niet hadden gewonnen. In juni 1945 werden de laatste pro-Duitse falangisten uit zijn regering verwijderd.

Begin 1944 kwamen al honderden jonge Duitsers met valse paspoorten Spanje binnen. Volgens de Britse ambassadeur kochten die magazijnen en gebouwen, maar zij stonden in nauw contact met Duitse paramilitaire groepen die goed georganiseerd en geëquipeerd waren en bovendien getraind in gevechten en sabotage.

Het dagblad 'Financial Times' publiceerde een reportage waarin stond dat 900 van de 4800 in Spanje geregistreerde bedrijven onder Duitse controle stonden. In deze toestand kon de Britse regering niet langer werkeloos toezien en besloot te handelen.

Een eerste maatregel bestond in een grenscontrole om te verhinderen dat nog meer Duitsers naar Spanje zouden uitwijken. De twee belangrijkste routes waren de luchtvaartmaatschappij Lufthansa via Berlijn naar Barcelona, maar die lijn werd in april 1945 opgedoekt. De andere route liep langs de Portugese grens.

Vanuit de havens van Marseille kon men gemakkelijk naar Lissabon varen en dan met de auto of de trein Extremadura of Andalucía bereiken. De Britten lieten verdachte boten aanleggen in Gibraltar om ze daar te controleren. Maar de Duitsers kregen Spaanse hulp in de vorm van uniformen van het Spaanse leger. Die mochten niet gecontroleerd worden en zo kon alleen de Britse Geheime Dienst rekenen op zijn spionnen om vast te stellen welke oorlogsmisdadigers naar Spanje waren uitgeweken.

In mei 1945 landde op de luchthaven van Barcelona El Prat de chef van de Franse collaborateurs Pierre Laval en een week later Leon Degrelle op het strand van La Concha in San Sebastian. De invasie van oorlogsmisdadigers was begonnen. Laval werd onder druk van de Franse regering uiteindelijk uitgeleverd en in Frankrijk tot de dood veroordeeld. Leon Degrelle bleef in Spanje: Franco beweerde dat hij hem niet kon localiseren.

Ondertussen kwam in de UNO een rapport waarin stond dat de Spaanse regering een Spaans paspoort had gegeven aan ongeveer tweeduizend agenten van de Gestapo en de druk op Franco werd groter. Een Brits rapport sprak van tienduizend. De UNO kwam met een lijst van 1857 gezochte Duitsers, maar geen enkele van de op die lijst voorkomende personen werd uitgeleverd. Tenslotte stelde de Spaanse minister van Buitenlandse Zaken zelf een lijst samen met 1253 namen. In februari 1946 werden die per trein afgevoerd naar Frankrijk, maar onder hen geen enkele die gevraagd was door de UNO.

Franco stelde ook een lijst samen die hij doorgaf aan zijn ministers. Hier kwamen wel vele gezochte Duitsers in voor, maar die dienden beschermd. Franco wou de mensen die hem tijdens de burgeroorlog hadden geholpen niet in handen laten vallen van de geallieerde justitie.

De druk van de Verenigde Staten werd steeds milder, want tenslotte deed men ook hier wat men in Spanje deed. In Washington werd de 'Operation Paperclip' in het leven geroepen, waardoor tussen 1948 en 1952 ongeveer 10.000 nazi's met officiële documenten het land konden binnenkomen en Amerikaans staatsburger worden. De Amerikaanse regering wou hiermee gebruik maken van de technische kennis van deze mensen in het vooruitzicht van een eventuele oorlog met de Sovjet Unie. Hier ontving men Alfred Six en Emil Augsburg, de ontwerpers, samen met Adolf Eichman van de 'Eindoplossing'; baron Otto von Bolschwing, die de leiding had over het verzamelen van de rijkdommen van de joden die naar de kampen werden gestuurd; generaal Walter Emil Schreiber, die experimeten uitvoerde met gevangenen en Arthur Rudolph, ontwerper van raketten.

Al deze oorlogsmisdadigers, eerst gezocht, bouwden in de Verenigde Staten een succesvol professioneel leven op.

Maar ondertussen stroomden de Duitsers verder Spanje binnen, voorzien van valse Spaanse paspoorten, waarvoor men tussen de 6000 en 8000 mark betaalde. Tenslotte gaf ook Groot-Brittannië zich gewonnen en hield op met uitleveringen te eisen. Franco had gewonnen en de Duitsers in Spanje waren veilig.

Onder hen een zekere Hans Hoffman, een valse naam voor Albert Fuldner, de contactman tussen Himmler en de Argentijnse president Perón om deze laatste er toe aan te zetten Duitse oorlogsmisdadigers op te nemen, zoals Eichman of Joseph Mengele. In Spanje was Fuldner-Hoffman een gezien persoon, die na de oorlog de economische relaties tussen Bonn en Madrid op zich nam. Hij werd benoemd tot honorair consul in Algeciras en later tot algemeen honorair consul met zetel in Málaga. Hij overleed hier in 1998 en een Duitse school aan de Costa del Sol werd naar hem genoemd.

Een andere voorname 'gast' was Wolfgang Juglar, persoonlijke lijfwacht van Hitler die in 2001 in Marbella woonde. Rond die tijd vond men in Oviedo ook Hauke Bert Pattis Joustra, lid van de SS, die toen 82 jaar oud moest zijn.

Speciaal vermelden we ook Willy Messerschmitt, een luchtvaartingenieur die de geallieerden kopbrekens bezorgde door zijn prototypes die deze van de Amerikanen ver overtroffen. Hij werd in Spanje met open armen ontvangen en kreeg de leiding over een groep luchtvaartingenieurs.

Spanje, dat geen hulp kreeg van het Marshallplan, wist zich na de burgeroorlog echter sterk te ontwikkelen door de kennis en het geld van de Duitsers die hierheen waren gevlucht.

